Анжела Тарасюк

РОЗВИТОК МЕХАНІЗМІВ ПІДТРИМКИ МАЛОГО БІЗНЕСУ

Згідно з «Концептуальними основами стратегії економічного та соціального розвитку України» малий бізнес посідає особливе місце в економічній системі, відіграє важливу роль у підвищенні зайнятості населення та послабленні соціальної напруги, забезпеченні економічної стабільності та інноваційного зростання, створенні передумов для становлення середнього класу.

Проте, всупереч програмному характеру заходів з активізації розвитку малого бізнесу в Україні, він ще суттєво не впливає на соціально-економічний розвиток держави. Спостерігається значне відставання України на рівні як абсолютних, так і відносних показників розвитку малих та середніх підприємств не тільки від розвинутих країн, але й від країн пострадянського простору. Теоретичним та практичним питанням розвитку малого бізнесу, розробці напрямків його підтримки присвячені дослідження багатьох вітчизняних та закордонних вчених, серед яких: А. Блінов, З. Варналій, В. Висящев, Л. Воротина, В. Геєц, Л. Дмитриченко, П. Єгоров, О. Карпова, А. Крутик, Т. Кондратюк, Л. Кривенко, О. Кужель, М. Лапуста, В. Литвин, К. Ляпіна, Д. Ляпін, В. Ляшенко, С. Мочерний, О. Мурав'йов, О. Невелєв, Й. Піхлер, С. Реверчук, В. Рубе, В. Сизоненко, Т. Смовженко, А. Хоскінг та ін.

Недостатньо комплексна та системна розробка питань підтримки становлення та розвитку малого бізнесу, зокрема визначення ефективних механізмів підтримки з боку держави та інших учасників економічних відносин, обумовили занадто повільні темпи розвитку малого бізнесу в Україні. Недооцінка ролі та значення малого бізнесу викликає необхідність подальшого детального теоретичного дослідження даної теми, узагальнення практичних досягнень, розробки сучасного методологічного забезпечення.Метою є виявлення закономірностей становлення і розвитку малого бізнесу та обґрунтування методології формування ефективних механізмів його підтримки.

Більшість учених зосереджують свою увагу на дослідженні ролі держави у здійсненні підтримки малого бізнесу. Вважаючи, що держава не може повністю вирішити усі проблеми становлення і розвитку малого бізнесу, пропонується розглядати підтримку малого бізнесу у вигляді складної системи, яка має декілька рівнів ієрархії та включає, крім державної підтримки малого бізнесу, його підтримку з боку великого бізнесу, міжнародних організацій та об'єднань підприємців.

Сутність підтримки малого бізнесу полягає у реалізації внутрішніх цільових орієнтирів суб'єктів малого бізнесу, створенні умов для їх формування, активізації чинників, що позитивно впливають на їх розвиток, та зниженні негативного впливу чинників, що перешкоджають цьому

процесу. Метою підтримки малого бізнесу є зростання його ролі в національній економіці, підвищення конкурентоспроможності на міжнародних ринках та посилення впливу на соціальні процеси в суспільстві.

Дослідження та систематизація багатьох наукових підходів до обґрунтування напрямів державної підтримки підприємництва в умовах різних моделей економічного розвитку та специфічних національних особливостей дозволили визначити сукупність механізмів державної підтримки малого бізнесу: нормативно-правового, фінансово-кредитного, ресурсно-збутового та інформаційно-методичного.

Принциповим положенням є обґрунтування необхідності окремої розробки механізмів недержавної підтримки малого бізнесу (фінансово-кредитного, ресурсно-збутового та інформаційно-методичного), формування і функціонування яких обумовлено необхідністю інтеграційної взаємодії малого й великого бізнесу, самоорганізації малих підприємницьких структур та міжнародного сприяння розвитку національного малого бізнесу.

Організаційно-інституціональний механізм підтримки малого бізнесу поєднує організаційні інструменти впливу на процеси становлення та розвитку малого бізнесу через державні й недержавні органи та інститути різних рівнів управління, що приводять у дію ці інструменти. На підставі функціонального підходу організаційно-інституціональний механізм представлений у вигляді системи взаємопов’язаних функціональних блоків: політичного, адміністративно-розпорядчого, обслуговуючого, суспільного та міжнародного.

Для обґрунтування ефективних механізмів підтримки малого бізнесу, що відповідають національним особливостям України, проаналізовано сучасний стан та тенденції розвитку малого бізнесу в країні. У зв’язку із обмеженістю офіціальної статистичної бази малого бізнесу аналіз проведено за показниками розвитку суб’єктів малого бізнесу – малих підприємств (МП), який характеризується достатньо суперечливими тенденціями

Одночасно із зростанням загальної кількості малих підприємств (з 173,4 тис. одиниць – у 1998 р. до 307,4 тис. одиниць – у 2006 р.) спостерігається зниження питомої ваги діючих підприємств; збільшення кількості малих підприємств у розрахунку на 10 тис. осіб населення з 34 одиниць – у 1998 р. до 66 підприємств – у 2006 р. супроводжувалось зменшенням середньої кількості робітників на одному підприємстві (з 9 до 6 осіб відповідно). Аналіз показників частки малих підприємств у виробництві та реалізації продукції в Україні у 1998–2006 рр. свідчить про стійку тенденцію до їх зниження. У 2006 році малі підприємства реалізували всього 4,8 % всієї продукції в Україні.

Подоланню негативних тенденцій в розвитку малого бізнесу сприятиме нарощування обсягів виробництва в цьому секторі економіки,

розвиток його експортного потенціалу, розширення участі у загальнодержавних та регіональних тендерах.

Різні економічні, політичні, соціальні та організаційні умови визначають різни темпи, структуру та рівень розвитку малого бізнесу у регіонах України. Умовно може бути виділено дві групи регіонів, де сектор малих підприємств найбільш розвинений. До першої групи входять Донецька, Дніпропетровська, Харківська, Запорізька, Одеська області та місто Київ, які демонструють високий рівень абсолютних показників розвитку малих підприємств (загальної кількості підприємств, обсягів виготовленої та реалізованої продукції та ін.). До другої групи віднесено Львівську, Закарпатську, Кіровоградську, Житомирську, Чернівецьку, Тернопільську, Вінницьку, Чернігівську області, в яких сектор малих підприємств швидко розвивається завдяки активізації прикордонного співробітництва. Найменш розвиненими у сфері малих підприємств є Черкаська, Хмельницька, Волинська області, які відрізняються відносно одноманітною структурою економіки та обмеженим споживчим ринком.

Оцінка стану та тенденцій розвитку малого бізнесу в Україні дозволяє зробити висновок: в умовах здійснення ринкових реформ малий бізнес відіграв суттєву структуроутворюючу роль у національній економіці. Але за останні роки динаміка розвитку малого бізнесу була недостатньою для виконання у повній мірі притаманних йому функцій.

Список використаних джерел:

1. Чубарєва Л. І. Організаційно-інституціональний механізм підтримки малого бізнесу в Україні та шляхи його оптимізації // Вісник Львівської державної фінансової академії: збірник наукових статей. Економічні науки / Гол. ред. П. Ю. Буряк.– Львівська державна фінансова академія, 2006. – С. 27–35.
2. Чубарева Л. И. Система механизмов государственной поддержки как часть комплексного механизма поддержки малого бизнеса // Вісник Донецького державного університету / Серія В. Економіка і право. – 2005. – № 2. – С. 186–191.
3. Чубарева Л. И. Этапы формирования в Украине механизма налогообложения субъектов малого бизнеса: противоречия и механизм их разрешения // Економіка, менеджмент, підприємництво. Зб. наук. праць.